

Stichting Het Nederlands Economisch Instituut

Verslag over het jaar 1980

Curatorium

Met spijt moet worden vermeld dat op 11 juni 1980 drs. J. W. C. van Heek overleed. De heer Van Heek was op 1 januari 1976 tot het curatorium toetreden.

Aan het einde van het verslagjaar traden de heren dr. B. Pruijt en prof. dr. C. F. Karsten statutair af. De afgetreden curatoren werden per 1 januari 1981 opgevolgd door de heren ir. IJ. de Boer (Rotterdam) en F. Swarttouw (Schiphol). Het dagelijks bestuur is per 1 januari 1981 ongewijzigd.

Directorium en secretariaat

Prof. dr. L. H. Klaassen, president-directeur; prof. drs. H. W. Lambers, directeur; prof. dr. J. H. P. Paelinck, directeur; prof. dr. L. B. M. Mennes, adjunct-directeur; drs. E. H. Mulder, adjunct-directeur; drs. P. J. Montagne, algemeen secretaris; drs. A. de Wit, secretaris.

Redactie Economisch Statistische Berichten

Commissie van redactie: prof. dr. H. C. Bos, drs. R. Iwema, prof. dr. L. H. Klaassen, prof. drs. H. W. Lambers, prof. dr. L. B. M. Mennes, drs. P. J. Montagne, prof. dr. J. H. P. Paelinck, drs. A. de Wit. *Redacteur-secretaris:* drs. L. P. J. van der Geest. *Adjunct-redacteur-secretaris:* drs. T. de Bruin.

Algemeen

In november verhuisde het Instituut op verzoek van de Erasmus Universiteit Rotterdam naar een ander gebouw op hetzelfde universiteitscomplex „Woudenstein”.

Besprekingen met de te Oegstgeest gevestigde en door prof. dr. C. J. F. Böttcher geleide Stichting Gaia Institute for the Study of Natural Resources hebben geleid tot een overeenkomst van zeer nauwe samenwerking. In februari 1981 worden de werkzaamheden en het bestuur van dit goed gedocumenteerde instituut overgenomen, waarbij prof.

Böttcher zijn bestand nog voor enige tijd heeft toegezegd. Het Gaia Institute zal zich naast de documentatie nu ook op onderzoeken op het gebied van natuurlijke hulpbronnen gaan toeleveren.

Wegens zijn verdiensten op het terrein van wetenschappelijke samenwerking met Poolse universiteiten werd op 18 januari door de Poolse ambassadeur het Gouden Ordeteken van Verdienste van Polen aan prof. dr. L. H. Klaassen uitgereikt.

Drs. B. van Holst werd benoemd tot Hoofd van de Afdeling Maatschappelijk Onderzoek.

Op 31 december telde het Instituut 100 (vorig jaar 94) medewerkers, waaronder 71 onderzoekers (het vorige jaar 69). Ook dit jaar waren buitenlandse gasten op het Instituut gedurende kortere of langere tijd werkzaam.

In de Series: Foundations of Empirical Economic Research verschenen 24 studies.

Economisch Statistische Berichten

Het weekblad verscheen 51 maal; de jaargang telde 1.492 (het vorige jaar 1.388) bladzijden (exclusief omslag en register). Op 5 januari 1981 verscheen het eerste nummer van het weekblad. Ter gelegenheid van dit 65-jarig bestaan werd het laatste nummer van 1980 gewijd aan de Nederlandse economie 1916-1980. Andere bijzondere nummers hadden betrekking op loonbeleid en loon-differentiatie, de boekenmarkt, langetermijnontwikkelingen in de Westerse landen, plaats en toekomst van de Nederlandse industrie, *Miljoennota 1981* en *Macro-Economische Verkenning 1981*.

Het onderzoekingswerk

Ontwikkeling kleine ondernemingen in ontwikkelingslanden. Deelgenomen wordt aan een onder voorzitterschap van de Wereldbank ingestelde stuurgroep, die een informeel en internationaal karakter heeft en als platform dient voor consultaties en coördinatie tussen

donorlanden en -instellingen met betrekking tot beleid en onderzoek op het gebied van „small-scale enterprise development”. Voorts wordt deelgenomen aan een in Nederland ingestelde werkgroep, die de vraag onderzoekt welke mogelijkheden zouden kunnen worden gerealiseerd door een actieve participatie door het Nederlandse midden- en kleinbedrijf aan de bevordering van midden- en kleinbedrijven in ontwikkelingslanden.

Rurale kredietverlening in ontwikkelingslanden. Deelgenomen wordt aan een door het Ministerie van Buitenlandse Zaken ingestelde werkgroep, die tot opdracht heeft een visie te formuleren op de vraag welke vormen van niet institutioneel krediet zich zouden lenen voor Nederlandse hulp.

Cursus projectbeoordeling. Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd voor stafmedewerkers van dit ministerie een cursus kosten-batenanalyse gegeven.

Economische aspecten van de luchtvaart tussen Nederland en de Antillen, in opdracht van het Ministerie van Verkeer en Vervoer van de Antillen. In het rapport worden de volgende onderwerpen behandeld: het uitgaande Europese toerisme naar en de omvang en betekenis van dit toerisme voor de Antillen, de mate waarin de bestaande directe luchtverbindingen tussen Europa en de Antillen — met name waar het gaat om de tariefstelling — de bevordering van het Europees toerisme kunnen accommoderen, het reizigersvervoer van de KLM op de Midden-Atlantische route, de wenselijkheid van nauwere vormen van samenwerking tussen KLM en ALM op de Midden-Atlantische route en de alternatieven voor de bestaande KLM-lijndienst naar de Antillen ten aanzien van het vervoer van Europese toeristen naar de Antillen.

Bangladesh, op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De economische „feasibility” van de vestiging van een *textielfabriek* werd beoordeeld op basis van een door de Bangladesh Textile Mills Corporation opgesteld voorstel. Voorts werd advies uitgebracht over de capaciteit, de organisatie en de efficiency van het *ferry-wezen*.

Werkgelegenheid en onderwijs Colombia, in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De assistentie bij het leiden van een team van 12 experts en bijbehorende medewerkers en bij het opzetten en toepassen van een studieraam voor projecties van vraag naar en aanbod van arbeid ten behoeve van het werkgelegenheidsplan en voor een evaluatiesysteem voor uitbreiding van klassikaal en technisch onderwijs werd voortgezet.

Egypte. Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd de mogelijkheid onderzocht van bevordering van de *vleesproductie* door middel van het langer voederen van buffelkalveren dan tot dusverre het geval is. De *integrale transportstudie*, gefinancierd

door de Wereldbank en Egypte, werd in samenwerking met in het kader van Nedeco samenwerkende ingenieursbureaus voortgezet.

Ministry of Public Works Indonesië, gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Nederlandse deskundigen dienen het Directoraat-Generaal Housing, Building, Planning en Urban Development van advies met betrekking tot de planning van „utilities” (zoals waterleiding, drainage, huisvesting). Het Instituut verzorgt de „backstopping” van dit team door het geven van adviezen en het opsporen van kortetermijnexpertise.

Industrialisatie en capaciteitsbenutting Indonesië, in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Ten behoeve van het Indonesische Ministerie van Industrie worden de mogelijkheden onderzocht om bestaande overcapaciteit in een aantal Indonesische basisindustrieën terug te brengen. Aandacht wordt daarbij besteed aan maatregelen ter stimulering van de binnenlandse vraag naar basisproducten bij het opzetten van nieuwe industriële projecten. De studie omvat een methodologisch deel, marktstudies voor speciale producten, een survey van de bestaande productiecapaciteit en „pre-feasibility”-studies voor investeringsprojecten in een viertal bedrijfstakken. Rekening zal worden gehouden met geografische spreiding van activiteiten, keuze van technologie en ontwikkeling van kleinindustrie.

Industrial Service Centre Indonesië. Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd deelgenomen aan een missie met betrekking tot een „pilot”-project op het gebied van industriële ontwikkeling. Ter verdere voorbereiding van dit project neemt het Instituut deel aan de activiteiten van een adviesgroep.

Automatiseringsproject Landbouwbank Indonesië. Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd deelgenomen aan een missie, die de organisatiestructuur moest definiëren voor het installeren van minicomputers in de regionale kantoren. Door deelname aan een bilaterale stuurgroep wordt het project verder begeleidend geadviseerd.

Aceh (Indonesië), in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het samenwerkingsproject met de Syiah Kuala Universiteit te Banda Aceh werd voortgezet. Doel van deze samenwerking is het verbeteren van de onderwijscapaciteit; o.a. wat betreft het management werd over aard, omvang en „timing” van maatregelen geadviseerd. Een tweede doel betreft het participeren in de werkzaamheden van het regionaal planbureau van Aceh, op welke werkzaamheden in de loop van het jaar veel nadruk is gevallen. Veel aandacht is besteed aan de bevordering van de koffieopbrengsten, zoals een onderzoek naar de mogelijkheden van „wet processing” van Arabica-koffie, het uitbrengen van bemestings-

adviezen, adviezen met betrekking tot koffieverwerking en -afzet, terwijl ten slotte een Indonesische oriënterende missie op het gebied van de koffieteelt naar Londen en Kenya werd georganiseerd. Voorts werd een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden van kleine industrieën geënt op de bestaande petrochemische industrie.

Indramayu (Indonesië), in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De werkzaamheden werden dit jaar voortgezet met betrekking tot een kleinschalig industrieë project en de formulering van een operationele opzet voor de uitvoering van een deel van het regionale ontwikkelingsplan.

Klein Kredietprogramma West-Java (Indonesië). Op grond van een toezegging voor bilaterale technische hulp voor de uitvoering van een programma voor het verlenen van kleine kredieten dient een studie voor de Bank Indonesia te worden uitgevoerd. Het Instituut, dat reeds eerder een projectbeschrijving en „terms of references” maakte, geeft verder assistentie bij de studie en adviseert het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken ter zake.

Zout Madura (Indonesië). Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken is met technische experts van Stork Friesland en Manderstam Ltd. deelgenomen aan een missie, die tot taak had het in 1977 door het Instituut uitgebrachte rapport „Rehabilitation of solar salt works on East Madura” overeenkomstig de thans ter beschikking staande gegevens te herzien.

Regionale ontwikkeling Molukken (Indonesië). Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd deelgenomen aan een missie voorbereiding technische hulp, alsmede identificatie van enige projecten daarvoor. Voorts zal het regionaal planningteam worden begeleid, hetgeen inhoudt de selectie van lange-termijndeskundigen, vaktechnische en beleidsadviezen, literatuurvoorziening, adviezen bij de samenstelling van een projectbeoordelingshandboek en adviezen aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken over uitgebrachte rapporten.

Behoeftte aan trucks Kenya. Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd de wenselijkheid onderzocht van additionele levering van trucks die voornamelijk dienen voor het vervoer vanuit de haven Mombassa van reliëfgoederen.

Transport „masterplan” voor het Midden-Oosten, op verzoek van de Economic Commission for Western Asia van de Verenigde Naties. Geassisteerd werd bij de formulering van een transport-„masterplan” op basis van een reeds uitgevoerde inventarisatie van de transportinfrastructuur en de transportmiddelen voor negen landen in het Midden-Oosten.

Havenuitbreiding Beira (Mozambique). Te zamen met het Waterloop-

kundig Laboratorium wordt op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken een studie voorbereid, waartoe een missie naar Beira wordt ondernomen.

Marktonderzoek landbouwproducten Oman, in opdracht van het Ministerie van Handel en Industrie van het Sultanaat Oman en in samenwerking met HVA International te Amsterdam. Marktonderzoekingen voor landbouwproducten in de ruimste zin dienen te worden gedaan ter bevordering van de landbouwproductie ter eigen voorziening en export, in verband met de situatie die bij vermindering van de aardolieproductie zou kunnen ontstaan.

Macro-economisch onderzoek Pakistan, in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Ook dit jaar werd leiding gegeven en deelgenomen aan studies aangaande werkgelegenheid, mankracht-planning en basisbehoeften in samenwerking met het Ministerie van Arbeid en het Planbureau in Pakistan.

Peru. Op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werd te zamen met andere experts een beoordeling gegeven aangaande een project betreffende de ontwikkeling van melkproductie en -verwerking in het gebied rond Trujillo. Voorts werd in samenwerking met het Duitse ingenieursbureau Gopa onderzocht op welke wijze tot een optimaal gebruik van de visserijhaven La Puntilla zou kunnen worden gekomen.

Suikerindustrie Tanzania, in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De resultaten van de hulp, die Nederland reeds jaren aan de rietsuikercultuur en daarmede verbonden suikerfabrieken verleent, zijn bij de verwachtingen achtergebleven. Na een vooronderzoek in het begin van het jaar werd later opnieuw aan een missie deelgenomen, die op grond van de eerdere bevindingen vooral de mogelijkheden heeft onderzocht voor benutting van de volledige productiecapaciteit van de bestaande grotere suikerfabrieken met daarnaast die voor kleinschalige suikerproductie, die een andere techniek vergt.

Maisfarm Tanzania. In opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken werden de haalbaarheid van grootschalige maïsproductie, de optimale omvang daarvan, alsmede de mogelijke implementatiesnelheid onderzocht.

Irrigatie Tanzania. Op verzoek van het Duitse bureau Agrar- und Hydrotechnik werd medegewerkt aan een irrigatieproject, welk onderzoek dient ter voorbereiding van het Lower Rufiji Valley Irrigated Agricultural Development Project.

„Feasibility”-studie cashew-appelsapfabriek Tanzania, in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en in samenwerking met TNO en Bish International. Cashew-appelsap is een produkt, dat nog nergens industrieel wordt gefabriceerd. Mede op basis van een eerder rapport over het consumentgedrag in Tanzania werd een schat-

ting gemaakt van de toekomstige consumptie en van de produktiekosten bij alternatieve grootten van de fabriek en voor verschillende vestigingsplaatsen.

Ontwikkelingsprojecten en lokale fondsen Zambia. In opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken wordt een „desk”-studie ondernomen om na te gaan in hoeverre bij ontwikkelingsprojecten voldoende rekening wordt gehouden met de moeilijkheden, die het verschaffen van lokale fondsen met zich brengt.

Economische teruggang Zuid-Korea, in opdracht van de Wereldbank. Deelgenomen werd aan een Wereldbankmissie, welke de economische teruggang in Zuid-Korea evalueerde.

Sectorale en regionale ontwikkelingspatronen in West-Europa, in opdracht van de Europese Gemeenschap. In 1976 waren vier fasen van dit onderzoek, dat ten doel heeft een model op te stellen om de regionaal-structurele ontwikkeling te verklaren en te prognostiseren, praktisch gereed. Deze laatste fase van het onderzoek behelst de opzet van drie verklarende variabelen (urbanisatie, arbeidsmarkt en regionale politiek), voorlopige analyses van het verzamelde datamateriaal, de opzet en toetsing van het model en het maken van berekeningen voor 1980 en 1990 door toepassing van het model; daarbij zal van verschillende hypothesen met betrekking tot de macro-economische groei in de diverse lidstaten worden uitgegaan.

Ontwikkeling werkgelegenheid in Nederland, in opdracht van de Rijksplanologische Dienst. In vorige jaren is veel werk verricht om een zo goed mogelijk geharmoniseerde reeks gegevens te verkrijgen met betrekking tot de ontwikkeling van 17 bedrijfsklassen in 80 gebieden. Over die gegevens hebben een aantal regionale instanties hun oordeel uitgesproken, naar aanleiding waarvan correcties zijn uitgevoerd. Met deze correcties en het schonen van het databestand kwam aan deze studie een einde.

Werkgelegenheidsaspecten van verkeer en vervoer, in opdracht van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Na het ondernomen vooronderzoek zal deze studie moeten resulteren in een operationeel instrument, waarmee werkgelegenheidseffecten van beleidsalternatieven op nationaal niveau met betrekking tot verkeer en vervoer kunnen worden doorgerekend.

Verplaatsings- en herlokatiegedrag met betrekking tot wonen en werken in de zuidvleugel van de Randstad, in opdracht van het Projectbureau Integrale Verkeers- en Vervoerstudies van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Deze studie past in het kader van de onderzoeklijn, die gericht is op de relatie tussen het verkeers- en vervoerssystemen en het ruimtelijk systeem. Het accent van de studie ligt op het vraaggedrag, d.w.z. de door huishoudens, werkers, verkeersdeelnemers gemaakte

keuzen met betrekking tot woonplaats, werkplaats en woon-werkverplaatsing. De met deze en voorgaande studies opgedane ervaringen zullen worden benut voor de voorbereiding van verder onderzoek. De analyses zijn gebaseerd op de gegevens van een op woonadressen gehouden omvangrijke verkeersenquête, die rond de jaarwisseling 1977/1978 in opdracht van de Dienst Verkeerskunde van Rijkswaterstaat werd gehouden.

Analyse enquête noordvleugel Randstad, in opdracht van het Projectbureau Integrale Verkeers- en Vervoerstudies van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. De analyse betreft de gegevens van de enquête inzake woon- en werkplaatsveranderingen en woon-werkbereikbaarheid in het noordelijk deel van de Randstad. Met behulp van gedissaggregeerde modellen dient het waargenomen gedrag te worden verklaard, terwijl voorts vooruitberekeningsmethoden zullen worden ontworpen en getoetst.

Maatschappelijke veranderingen en mobiliteit, in opdracht van het Projectbureau Verkeers- en Vervoerstudies van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het onderzoek heeft ten doel na te gaan of er maatschappelijke veranderingen optreden, die een significante invloed hebben op het mobiliteitspatroon.

Dubbel allocatiemodel voor migratie en werkverandering, in opdracht van de Rijksplanologische Dienst. Ontwikkeld wordt een kwantitatief model, waarmee kan worden nagegaan in welke richting de migratiewerkveranderings- en werkverkeersstromen van beroepsbeoefenaars zich kunnen ontwikkelen. Het model is te omschrijven als een vraagmodel, waarin de activiteiten wonen, werken en pendelverkeer expliciet en simultaan worden behandeld. Het model dient de mogelijkheid tot het doorrekenen van effecten van beleidsmaatregelen ten aanzien van het aanbod van woningen en van arbeidsplaatsen per regio te bieden.

Onderzoek werd verricht, geadviseerd en gerapporteerd werd met betrekking tot Amersfoort, Amstelveen, Beverwijk, Den Helder, Het Gooi, Kampen, Leeuwarden, Loosdrecht, Midden Gelderland, Noord-Brabant, de Randstad, Rotterdam, Rijnmond, Zeist en Zuid-Holland. Voor de gemeente *Amstelveen* kwamen onderzoeken gereed met betrekking tot de woningbehoeften en de bevolkingsontwikkeling. In opdracht van de gemeente *Beverwijk* wordt onderzocht of de aanleg van een nieuwe kade met voldoende diepgang voor zeeschepen economisch verantwoord is. Ten behoeve van de gemeente *Den Helder* werd een beoordeling over bedrijfsvestigingen gegeven, terwijl voorts een onderzoek werd gedaan naar de kosten en baten van alternatieve lokaties ten behoeve van de bevoorradingsvaart voor „off-shore”-activiteiten. Voor de gemeente *Kampen* werd gerapporteerd

over de werkgelegenheid. Ten behoeve van de gemeente *Leeuwarden* kwam de eerste fase van een onderzoek naar de behoefte aan kantoorruimte gereed. In opdracht van de gemeente *Zeist* is begonnen met een onderzoek, dat inzicht moet geven in het aanbod van en de vraag naar arbeidskrachten en in de omstandigheden waardoor deze niet met elkaar in overeenstemming zijn; de behoefte van het bedrijfsleven aan terreinen en gebouwen wordt in het onderzoek betrokken. In opdracht van de gemeente 's-Gravenhage en de Provinciale Planologische Dienst wordt een vooronderzoek uitgevoerd naar de ontwikkeling van kantoorgebouwen in *Zuid-Holland*.

Structuurschema bedrijfsterrinen Noord-Brabant, in opdracht van het Bestuur van deze provincie, in samenwerking met het Economisch-Technologisch Instituut voor Noord-Brabant. De resultaten van het onderzoek zijn neergelegd in een deelrapport over de ontwikkeling van de vraag naar en het aanbod van arbeid per gewest, een deelrapport over de toekomstige behoefte aan bedrijfsterrinen en een samenvattend en toelichtend hoofdrapport, dat voorts beleidsimplicaties bevat.

De *distributie-planologische onderzoeken* met betrekking tot *Midden-Gelderland, Rijnmond Zuid-West* en het centrum van *Rotterdam* werden voortgezet; met betrekking tot het winkelcentrum van Rotterdam is bovendien in onderzoek voor welke categorieën consumenten het bezoek terugloopt en welke motieven er zijn dit centrum al dan niet te bezoeken. Het beperkte winkelonderzoek voor de gemeente *Loosdrecht* kwam gereed; een beperkt verkeersonderzoek werd daarbij uitgevoerd. De gemeente *Amersfoort* gaf opdracht tot een distributie-planologisch onderzoek voor de gehele gemeente en voor een bedrijvenonderzoek voor de binnenstad. Op verzoek van de gemeente *Oostburg* is een onderzoek begonnen, dat ten doel heeft inzicht te scheppen in de structuur en de functie van het detailhandelsapparaat, de horeca en de dienstverlening, in de invloed van het toerisme, in de opinie en de wensen van de consument en in de verkeersstromen en parkeerfaciliteiten. Op verzoek van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Konsumenten-aangelegenheden wordt een vooronderzoek ingesteld ter beantwoording van de vraag of *wettelijke regelingen* die voor de detailhandel zijn getroffen (b.v. minimumprijen, openingstijden), gunstig of ongunstig voor de consument zijn.

Ontwikkeling en oorzaken van de jeugdwerkloosheid, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken. Het onderzoek betreft de kwantitatieve betekenis van enige sociaal-economische grootheden voor de ontwikkeling van de jeugdwerkloosheid. Na een schets van de problematiek en het aangeven van de

onderzoeksoepzet wordt het theoretisch arbeidsmarktmodel voor jongeren ontwikkeld. Vervolgens wordt dit model empirisch getoetst en wordt de betekenis van de verschillende grootheden voor de ontwikkeling van de jeugdwerkloosheid nagegaan. Op basis van de daaruit verkregen resultaten zijn de berekeningen uitgevoerd.

Optimalisering werkgelegenheid, onderzoek verricht in het kader van het Nationaal Programma Arbeidsmarkt-onderzoek. Het doel van het onderzoek betreft de mogelijkheden om door middel van arbeidstijdverkortende maatregelen te komen tot herverdeling van de werkgelegenheid. Het rapport bevat een beschrijving van recente ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, een overzicht van theoretische benaderingen van arbeidstijdverkorting, een beschrijving en een voorlopige evaluatie van de verschillende vormen van arbeidstijdverkorting, alsmede de ontwikkeling van een bedrijfsmodel waarmee de effecten van arbeidstijdverkorting kunnen worden gesimuleerd. De toetsing van het model dient het onderwerp van een vervolgonderzoek te zijn.

Werkgelegenheid woonwagenebouners, in opdracht van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk. Na de verleden jaar gereedegekomen studie over de werkgelegenheidsproblemen van woonwagenebouners, kwam dit verslagjaar de analyse van de woonwagentelling 1977 gereed, welke inzicht geeft in de actuele en toekomstige behoefte aan standplaatsen voor de woonwagenebouwing en voorts de inventarisatie van de behoefte aan sloop-terreinen.

Arbeidsmarkt leerkrachten voortgezet onderwijs, in opdracht van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Ten vervolge op een vooronderzoek zullen prognoses over een 10-jarige periode worden opgesteld van de vraag naar en het aanbod van genoemde leerkrachten.

Schaarste en beloningsverhoudingen op verzoek van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. In het kader van het project „arbeid” van deze Raad wordt assistentie verleend; met name zal de werking van het loonmechanisme voor deelmarkten van de bouwnijverheid worden onderzocht.

De volgende arbeidsmarktonderzoeken werden eveneens voortgezet:

- de „case”-studies binnen het onderzoek ongeschoolde arbeid, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken;
- de arbeidsmarktontwikkeling in de Nederlandse Zeehavengebieden, in opdracht van de Commissie Zeehavenoverleg;
- de bouw van het kernmodel van de arbeidsmarkt, in opdracht van de Stuurgroep Nationaal Programma Arbeidsmarktonderzoek.

Stadsverwarming, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken.

Onderzocht dient te worden aan welke voorwaarden de verschillende constellaties in de steden dienen te voldoen, wil stadsverwarming in de praktijk tot economisch aanvaardbare oplossingen leiden.

Verwijdering afvalstoffen, in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid en Milieuhygiëne. Een rekenmodel werd ontwikkeld ter vaststelling van de uit maatschappelijk oogpunt meest geschikte wijze van verwijdering van afvalstoffen.

Theorie bepaling baten van het vervoer, in opdracht van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. De eerste fase van dit onderzoek, waarin een model is opgesteld waarmee de baten van het verkeer en vervoer kunnen worden bepaald, kwam gereed. Voorgesteld is dit model op zijn bruikbaarheid te toetsen door het toe te passen op een aantal verkeers- en vervoermotieven en -modi waarvoor in redelijke mate gegevens beschikbaar zijn.

Voorzieningsniveau voor het stadsvervoer, in opdracht van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en in samenwerking met het Amerikaanse Institute of Public Administration. De studie was gericht op de theorievorming ten aanzien van de normen voor het voorzieningsniveau van het stadsvervoer met inbreng van kennis over de structuur van de Nederlandse steden.

Programma parkeeronderzoekingen, in opdracht van het projectbureau Integrale Verkeers- en Vervoerstudies van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Het onderzoek heeft tot doel een programma op te stellen voor het verrichten van parkeeronderzoekingen, waarbij de samenhang tussen de verschillende deelonderzoekingen gewaarborgd is.

Tijd- en reiskostenbudgetten verkeersdeelnemers, in opdracht van het Projectbureau Integrale Verkeers- en Vervoerstudies van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. In verkeers- en vervoerstudies zijn reistijden en reiskosten belangrijke variabelen. Het wordt van belang geacht om naast tijdbudgetstudies ook kostenbudgetstudies te analyseren. Een voorstudie daartoe wordt verricht.

Energieprijzen en bestedingsmogelijkheden van consumenten, in opdracht van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Konsumentenaangelegenheden. Nagegaan dient te worden welke invloed de stijgende energieprijzen hebben op de bestedingsmogelijkheden van consumenten en welke bijdragen energietarieven en subsidies van energiebesparende voorzieningen leveren aan energiebesparing bij behoud van het bestaande voorzieningenniveau.

Inflatie van consumptie, op verzoek van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Konsumentenaangelegenheden. In dit vooronderzoek over de gevolgen van de inflatie voor de consumptieve mogelijkheden van

huishoudens (verschillende inkomenscategoriën) werden de mogelijkheden voor verder onderzoek geïnventariseerd.

Toekomstige ontwikkelingen in de commerciële stuwende diensten, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken. Dit vooronderzoek had ten doel de basis te leggen voor een gefundeerde keuze van de activiteiten en factoren, die in latere fasen van het onderzoek nauwkeurig dienen te worden bestudeerd. Daartoe zijn de algemene factoren die op de dienstensector in de toekomst invloed zouden kunnen uitoefenen, geëvalueerd en is enigermate geanalyseerd welke factoren in de toekomst voor de diverse bedrijfsklassen ter zake specifiek van beslissende invloed kunnen zijn. Gezien de schaarste aan statistisch materiaal en de breedte van de vraagstelling heeft het vooronderzoek vooral een inventariserend karakter en is het ten dele van speculatieve aard.

Internationale verhandeling van diensten, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken. De groeimogelijkheden van de export van diensten door Nederland zullen worden onderzocht. In deze eerste fase van onderzoek zullen aard en kenmerken van internationaal verhandelde diensten worden geïnventariseerd en beschreven.

Investeringskosten woonwijken op alternatieve lokaties, in opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Deze studie bevat een raming van de investeringskosten van een wijk op alternatieve lokaties, die of aan de rand van een stad of op enige afstand van de desbetreffende stad liggen. De studie verschaft inzicht in de invloed van alle factoren, die van geval tot geval kunnen verschillen, op de met de stichting van een wijk gemoeide investeringsbedragen. Daarenboven wordt inzicht gegeven in de extra kosten van de overheid met betrekking tot het vervoer bij verschillende afstanden van de woonwijk tot de stad, bij verschillende aantallen woningen en bij verschillende constellaties met betrekking tot de in de wijk aanwezige werkgelegenheid. De studie maakt het in beginsel mogelijk een voor de onderbrenging van een gegeven aantal woningen bij de overheid bestaande voorkeur voor een bepaalde lokatie boven een andere te confronteren met de voor beide lokaties geldende (overheids- of lokale) prijs van een woning. De studie is mathematisch geformuleerd in een algemeen model, dat bestaat uit een fysiek model (ruimtebeslag en bebouwing), het daaraan verbonden kostenmodel en een verbindingsmodel (aard en kosten van de verkeersverbinding tussen wijk en stad). Ten slotte zijn in de studie een aantal scenario's uitgewerkt, waaruit algemene conclusies zijn getrokken.

Onderhoud woningen, in opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. In het voorjaar werd gerapporteerd over de resul-